

LES INSCRIPCIONS DE LES COVES DE CALA BLANCA: COVA DE S'AIGO I COVA DES MÀRMOL (Cala Blanca, Ciutadella de Menorca)

per Pere ARNAU ¹², Natalia LAÍNEZ ² i Mónica ZUBILLAGA ²

Resum

En aquest treball es fa referència a les inscripcions de la cova des Màrmol (cova de Parella o cova de na Figuera) i de la cova de s'Aigo (cova de Parelleta), ambdues a Cala Blanca, al terme municipal de Ciutadella de Menorca. La cova des Màrmol és la que té major nombre d'inscripcions llegibles, 181 en total, mentre que la cova de s'Aigo presenta 57 inscripcions. Es troben al costat de noms i cognoms típicament menorquins, altres estrangers, principalment d'origen anglosaxó que ens remeten a l'època d'ocupació britànica de la illa, en la majoria dels casos. Les dates més antigues proporcionades per les inscripcions es remunten al segle XV a la cova des Màrmol, anys 14(13-15) i 1471 i al segle XVI en el cas de la cova de s'Aigo, concretament a la data 158(). Després del procés de documentació fotogràfica i de localització de les inscripcions s'ha consultat el fons de l'arxiu diocesà a la recerca de dades dels autors de les signatures.

Abstract

In this paper we refer to the inscriptions found in the caves cova des Màrmol (cova de Parella or cova de na Figuera) and de la cova de s'Aigo (cova de Parelleta), both in the cove Cala Blanca, in the municipal district of Ciutadella de Menorca. The cova des Màrmol has the greatest number of legible inscriptions, 181 in total, while the cova de s'Aigo has 57 inscriptions. They are found on the walls and consist of names and surnames, typical Menorcan, others foreign, mainly of Anglo-Saxon origin, going back to when the British occupied the island, in the majority of cases. The oldest inscription dates found go back to the 15th century in the cova des Màrmol, the years 14(13-15) and 1471 in the 16th century in the case of the cova des'Aigo, being 158(). After the process of photographic documentation and the localisation of the inscriptions, the diocese archive was consulted for information about the authors of the signatures.

Introducció

No són gaire freqüents els estudis dels grafitos dins cavitats de les Balears. Exemples d'aquests estudis són els que tracten sobre la cova dels Coloms (BARCELÓ *et al.*, 2003) al terme de Calvià, la cova dels Escolapis (VICENS *et al.*, 2005) al terme de Palma, a les coves d'Artà del terme de Capdepera (GARAU, 2005), a les coves des Pirata i la cova des Pont al terme de Manacor (PASQUAL i NICOLAU, 2006) i a la cova Nova de Son Lluís al terme de Porreres (GINÉS i GINÉS, 2006). No coneixem cap investigació fins al present, que tracti de les coves de Menorca.

Aquest treball forma part de l'estudi encomanat per l'Ajuntament de Ciutadella de Menorca de les coves de

cala Blanca. La part descriptiva de les cavitats apareix publicada a ARNAU *et al.* (2008). Malgrat que fonts escrites, com l'apareguda en el diari "el Menorquí", daten el descobriment de la cova de s'Aigo o cova de Parelleta a l'any 1867, les inscripcions existents tant en aquesta cavitat com en la veïna cova des Màrmol (cova de na Figuera o cova de Parella), presenten en molts casos dates més antigues, el que demostra que aquestes coves ja eren freqüentades amb anterioritat al descobriment "oficial" de les mateixes. A la resta de coves de Cala Blanca no existeixen inscripcions llevat de la cova des Caramells, que per la seva escassetat i modernitat, no han estat considerades d'interès. Aquestes coves no només són importants pel fet de ser joies naturals, sinó perquè s'han convertit en testimonis directes de la història de Menorca.

1 Museu Municipal de Ciutadella.

2 Grup Nord de Mallorca (GNM).

Després de tot un procés de localització de les inscripcions a la cova des Màrmol i de la posterior documentació fotogràfica s'ha fet una aproximació als fons de l'arxiu diocesà a la recerca de dades, consultant les següents fonts:

- registre de baptismes de la Catedral de Menorca
- registres de baptismes de la parròquia de Sant Francesc
- registres d'expedients matrimonials de l'arxiu diocesà de Menorca
- registres de defuncions de l'arxiu diocesà de Menorca

Nombre d'inscripcions

De les dues coves a les quals ens referirem en aquest treball, la cova des Màrmol és la que té major nombre d'inscripcions, 181 en total. Aquest recompte es refereix a les inscripcions llegibles que s'han pogut recopilar encara que hi faltin diversos caràcters. Però en realitat el nombre de signatures és major tant en aquesta cova com en la cova de s'Aigo, ja que n'existeixen moltes que no ha estat possible reconèixer, per la seva deterioració o per trobar-se sota unes altres. La distribució de les inscripcions en ambdues coves ocupa diferents zones, encara que existeixen espais amb una major concentració. La topografia de les cavitats es pot consultar a ARNAU *et al.*, (2008).

En el cas de la cova des Màrmol, el nombre d'inscripcions que es troben a les diferents sales és el següent:

Sala de les Gerres: 18 inscripcions. Es localitzen en dos espais als quals s'accedeix per passos estrets i on s'assoleix el nivell de l'aigua. La localització es dona, doncs en un dels extrems de la cova, al final del recorregut principal en direcció oest.

Sala Principal: 64 inscripcions. Les inscripcions de la sala principal es troben en el seu extrem oest, ocupant tot aquest lateral de la cova tret del laminador que dona pas a la sala de les Gerres.

Galeria Sinistra: 36 inscripcions. En aquest cas trobam inscripcions al llarg de tota la galeria però amb una major concentració a l'estretor del primer tram que presenta colada en un dels costats i un nivell d'aigua a la part inferior; així com a la zona d'accés al següent tram.

Sala de les Marmites: 63 inscripcions. A la sala de les Marmites les signatures apareixen a l'extrem oposat a l'accés. Moltes d'aquestes inscripcions es troben en els nivells inferiors entre blocs.

TOTAL: 181 inscripcions a tota la cova.

A la cova de s'Aigo, malgrat tenir gran quantitat d'inscripcions, la majoria són il·legibles per l'estat de deterioració i sobretot per concentrar-se'n gran quantitat en un petit espai, cosa que fa que se superposin i sigui impossible desxifrar-les i transcriure-les. Per tot això el nombre de signatures que considerarem per a aquest estudi es redueix significativament.

La localització de les inscripcions en aquesta cova és la següent:

Zona del corredor Montoriol-Pous: 2 inscripcions.

Llac M.A. Moll: a la zona terrestre i de blocs que precedeix el llac, hi ha la major quantitat d'inscripcions; aquestes se concentren en diferents punts de l'espai: zona de la columna pròxima a l'escala : 3 inscripcions; zona de la riba del llac: 49 inscripcions; Illot Serra-Ráfols: 3 inscripcions. Es localitzen aquestes signatures tant en la paret de la cova com en els blocs d'esfondrament.

TOTAL: 57 inscripcions a tota la cova.

Anàlisi de les inscripcions

Tant a la cova des Màrmol, com a la cova de s'Aigo, vam trobar al costat de noms i cognoms típicament menorquins, altres d'estrangers, principalment d'origen anglosaxó. Aquestes inscripcions d'estrangers que van visitar les coves representen un percentatge considerable, sobretot en el cas de la cova des Màrmol, a la qual ascendeixen a un 22% de totes les signatures, amb un total de 40 inscripcions, enfront de les cinc trobades a la cova de s'Aigo, que suposen un 9% del total. En ambdues coves s'aprecia la relació d'algunes d'aquestes inscripcions amb el món militar, s'hi descriu el regiment, el grau de la persona que realitza la inscripció i en alguns casos el lloc d'origen o la seva nacionalitat i la data, que ens remet a l'època d'ocupació britànica de la illa, a la majoria dels casos. Quant a les inscripcions d'origen menorquí i castellà, hem recopilat els cognoms que ens ha estat possible desxifrar i llegir, sent els més freqüents els següents:

COVA DES MÀRMOL O DE PARELLA

- Camps. Apareix en dues inscripcions, una precedit del nom Joan i l'altra al costat de la de 1779. Pot ésser que ambdues corresponguin a la mateixa persona.
- Cavaller. Apareix en dues inscripcions, precedit pel nom de Rafael i en la inscripció de "Fra Cavaller" amb data 1660 .
- Gelabert. Apareix en tres inscripcions, al costat del nom Ramon i amb data de 1804 , amb el nom de Diego i la data de 1834 i finalment al costat de l'any 1844.
- Gil. Apareix tres vegades precedit dels noms Juan, Antonio i Miguel i al costat de la data de 1[9]05. Les signatures es troben juntes una sota l'altra, pel que es dedueix que pertanyien a la mateixa família.
- Goñalons. Apareix en dues ocasions, al costat del nom Josep i amb data 1839, i en la segona inscripció al costat de l'any 1838 .
- Marquès. Apareix dues vegades, amb el nom de Miguel i la data de 1786 i precedit del nom Margalida.
- Mercadal. Apareix en dues inscripcions, al costat del nom de Juan i en la segona amb data 1849 .
- Pons. Apareix en quatre ocasions, al costat dels noms Avelino i Martí, en solitari i finalment amb la data 1657.
- Preto. Apareix en dues ocasions al costat del nom de Tomás i la data 1874 , i al costat del nom de Carlos.
- Sastre. Apareix en dues inscripcions precedit del nom

Foto 1: Inscripció localitzada a la sala de les Gerres de la cova des Màrmol, està incompleta i va ésser escrita l'any 1415. S'ha de destacar que és la inscripció més antiga que hem localitzat a les coves. Transcripció: [A....] 1415.

Photo 1: Inscription located in the Sala de les Gerres of the Cova des Màrmol, it's incomplete and was written in 1415. It's the most ancient inscription that we found in the caves. Transcription: [A....] 1415.

Martín Miguel en la primera i del nom Miguel en la segona. Pot ser que les dues corresponguin a la mateixa persona. Al costat d'aquests, vam trobar signatures que es repeteixen diverses vegades i corresponen a la mateixa persona com és el cas de "Josep Sastressa" o el "de Juan Amangual", la signatura del qual apareix a diferents espais de la cova i fins i tot diverses vegades a la mateixa sala. En aquest sentit també cal fer referència al cas de la inscripció amb el nom de "Pere Pomar", la signatura del qual apareix en diverses ocasions amb dates diferents, com ara 1784, 1800 i 1804. La coincidència del nom així com de la cal·ligrafia ens fa pensar que es tracta de la mateixa persona que va visitar la cova en anys successius.

COVA DE S'AIGO O DE PARELLETA

En aquesta cova únicament es repeteix un cognom entre tots els recopilats:

- Vidal. Apareix en tres inscripcions, al costat del nom Joan i la data 1742, al costat del nom Bartomeu i finalment al costat de la data de 1815.

Cronologia de les inscripcions

Un altre tema, en relació amb les inscripcions que resulta d'especial interès, és el de la cronologia. Com es pot apreciar a l'apartat anterior, moltes de les signatures inclouen a més una data, que ens dona informació molt valuosa sobre el temps que les coves han estat visitades i el moment que s'inicià aquest coneixement de les cavitats, fet que com apuntàvem al principi, es va produir amb anterioritat al descobriment "oficial" de les coves, descobriment que en el cas de la cova de s'Aigo es data en el 1867. Si bé aquestes dades són de gran

importància, cal tenir en compte a l'hora de la seva interpretació, que moltes de les inscripcions no apareixen datades o resulten il·legibles i que fins fa poc temps el problema de l'analfabetisme era un fet comú a la majoria de la població, per tant les dates més antigues que trobam a les inscripcions ens serveixen de referència per a saber des de quan es van començar a visitar les coves, però aquestes visites es produïen ja abans de la data reflectida a les inscripcions. Sobretot si tenim en compte que tant la cova des Màrmol, com la de s'Aigo contenen restes de presència humana des d'època pretalaiòtica, talaiòtica, romana, medieval-islàmica...etc., de manera que sembla que aquestes cavitats s'hagin freqüentat ininterrompudament des d'època prehistòrica.

Les dates més antigues proporcionades per les inscripcions es remunten al segle XVI en el cas de la cova de s'Aigo i al segle XV a la cova des Màrmol, ja que existeixen dues inscripcions amb dates de 14(13-15) i de 1471. La relació de dates recopilades en les inscripcions d'ambdues coves és la següent:

Cova des Màrmol		
any 14(13-15)	any 1734	any 1832
any 1471	any 1736	any 1834
any 1586	any 1740	any 1838
any 1640	any 176(1)	any 1839
any 1644	any 1764	any 1844
any 1657	any 177(1)	any 1847
any 1660	any 1772	any 1849
any 1683	any 1779	any 1852
any 1684	any 1(7)84	any 1857
any 1696	any 1786	any 1874
any 1704	any 1787	any 1877
any 1710	any 1(799)	any 1893
any 1720	any 1800	any 1(9)0(5)
any 1722	any 1804	any 1907
any 1730	any 1811	any 1955
any 1733	any 1817	
Cova de S'Aigo		
any 158()	any 1742	any 1864
any 1602	any 1773	any 187()
any 1628	any 1784	any 1934
any 1710	any 1801	any 1942
any 1714	any 1815	
any 1737	any 1825	

Aquesta relació de dates mostra que les visites a les coves es mantenen bastant constants al llarg de diversos segles, existint pocs anys entre una data i altra, llevat d'una sèrie d'interval·ls que presenten espais més llargs de temps entre un any i el següent. Aquests interval·ls són els següents:

Cova des Màrmol	Cova de S'Aigo
14(13-15)-1471: 56-58 anys	158()-1602: +/- 22 anys
1660-1683: 23 anys	1602-1628: 26 anys
1907-1955: 48 anys	1714-1737: 23 anys
1742-1773: 31 anys	
1825-1864: 39 anys	

Foto 2: Inscripció de l'any 1471 a la sala de les Gerres de la cova des Màrmol. És la segona inscripció més antiga de les coves. Transcripció: 1471.

Photo 2: Inscription of 1471 in the Sala de les Gerres of the Cova des Màrmol. It's the second most ancient inscription of the caves. Transcription: 1471.

Foto 3: Inscripció de 148? escrita a la sala de les Marmites de la cova des Màrmol. Transcripció: Per 1484.

Photo 3: Inscription of 148? written in the Sala de les Marmites of the Cova des Màrmol. Transcription: Per 1484.

Aquestes dades mostren el major interval d'anys entre 1907 i 1955, en la cova des Màrmol. Encara que aquestes dades poden ser indicatives d'algun succés o canvi de tendència que provoqui l'absència de visites a les coves en aquests anys, també poden ser degudes a la desaparició de dates per deterioració, perquè s'hi ha escrit damunt d'elles o per que simplement no s'han escrit les dates en les inscripcions d'aquests anys. Per tot això cal tractar les dades amb cautela a l'hora de realitzar-ne interpretacions.

Investigació i documentació arxivística de les inscripcions de la cova des Màrmol

Després de tot un procés de documentació fotogràfica i de localització de les inscripcions a la cova des Màrmol, s'ha fet una aproximació als fons de l'arxiu diocesà a la recerca de dades dels autors de les signatu-

Foto 4: Inscripció de 1683 localitzada a la galeria Sinistra de la cova des Màrmol. Transcripció: [..]ca [...]Jan 1683.

Photo 4: Inscription of 1683 located in the Galeria Sinistra of the Cova des Màrmol. Transcription: [..]ca [...]Jan 1683.

Foto 5: Inscripció a on es llegeix possiblement el nom o llinatge Garay, escrita l'any 1710 a la sala de les Gerres de la cova des Màrmol. Transcripció: [G]aray 1710.

Photo 5: Inscription with possibly the name or surname of Garay, written in 1710 in the Sala de les Gerres in the Cova des Màrmol. Transcription: [G]aray 1710.

res. Malgrat el gran nombre de gent que signa en la parets i sostres, només alguns d'ells ho van fer amb data i un cognom, requisit indispensable per a poder situar-los cronològicament amb una mica d'incert. D'aquesta manera, descartant les inscripcions il·legibles, les que no tenen data i aquelles que per ésser d'estrangers no ha estat possible treure'n cap dada, el nombre de signatures objecte d'estudi s'ha reduït dràsticament tot just en una vintena. Partint de la data que apareix en aquests

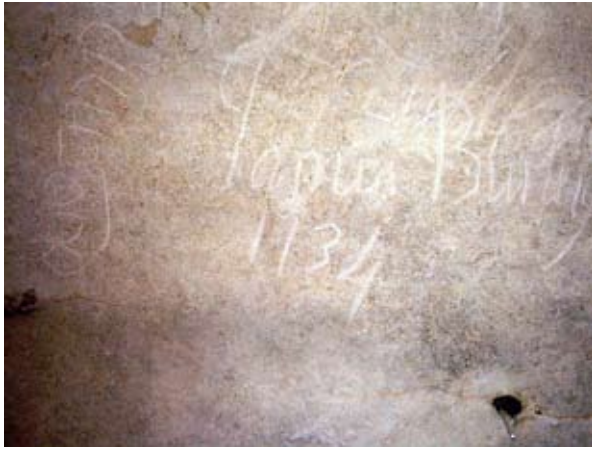

Foto 6: Inscripció signada per James Burleig el 1734 a la sala de les Gerres de la cova des Màrmol. Forma part del nombrós grup d'inscripcions de visitants anglesos, que es troben a les coves de Cala Blanca. Transcripció: James Burleig 1734.

Photo 6: Inscription signed by James Burleig in 1734 in the Sala de les Gerres of the Cova des Màrmol. It's part of the numerous group of inscriptions written by English visitors in Cala Blanca caves. Transcription: James Burleig 1734.

casos acompanyant al nom s'ha fet un càlcul aproximat de l'edat mínima que aquesta persona hauria de tenir en aquest moment i es resta uns 50 anys cap a enrere, per a així poder encertar en el dia del seu naixement. Per exemple existeix una signatura de Miguel Janer de 1804. Començam a cercar en els documents de baptismes de Ciutadella algun nin amb aquest nom en els 50 anys anteriors, 1755 aproximadament, fins a trobar una persona que tengui una edat coherent per la data de signatura a la cova. Més d'un cop hi ha més d'una persona amb aquest nom i primer cognom i en aquests casos s'ha de seguir investigant fins que se'n pugui descartar algun. Generalment, abans de descartar-ne a un o un altre és necessari anar als arxius de defuncions i de matrimonis per a veure si s'aclareix alguna cosa i només en algunes ocasions es pot arribar a descartar qualcú, per exemple perquè hagi mort abans de la data de la signatura o perquè es dedueix que se n'hagi anat a viure a Maó.

El punt de partida és que consideram que la gent que signa és gent de Ciutadella i voltants, ja que en aquella època no era tan fàcil desplaçar-se. Una vegada determinada la data de bateig i de naixença podem saber pels documents de l'arxiu diocesà de Ciutadella els noms dels pares i esbrinar el segon cognom que generalment no apareix en la inscripció. En molts casos no apareixen en els llistats de baptismes de les parròquies, així que la recerca comença a partir dels registres de casaments, tant amb gent del lloc com amb forans. Després hem investigat quan i amb qui es casen i la data aproximada de la mort, encara que en aquest últim assumpte l'arxiu presenta importants buits de documentació ja que les guerres i el temps han fet desaparèixer nombrosos documents, ara ja irrecuperables. S'ha intentat també esbrinar els oficis d'aquestes persones a partir de les seves defuncions i testaments. Atès açò, presentam a continuació els noms i les còpies de part dels arxius on se'n veu reflectit el naixement. La còpia

Foto 7: Inscripció incompleta a on es llegeix [...]lasyd, escrita el 1734 a la galeria Sinistra de la cova des Màrmol. Transcripció: [...]lasyd 1734.

Photo 7: Incomplete inscription, [...]lasyd, written in 1734 in the Galeria Sinistra of the Cova des Màrmol. Transcription: [...]lasyd 1734.

de les línies originals va acompanyada de la transcripció correcta per a la seva lectura.

Han estat molts els casos en els quals no s'ha pogut treure gens d'informació ja que no apareixen en cap tipus de registre. D'aquesta manera pareix deduir-se que eren en general gent que estava de passada a l'illa. El més probable és que fossin militars o mariners, que ni neixen a l'illa ni se casen amb ningú del lloc. És molt elevat el nombre de persones estrangeres en aquesta cova, cosa que li dona un caràcter més especial, si cap. Ja no només parlem de gent procedent de la península (hi ha casos de cognoms de Zamora per exemple) sinó també de llocs molt més llunyans, com són els casos dels militars americans (Boston...).

Els tres primers documents eren il·legibles en el seu suport original així que només es presenta la seva transcripció.

Miguel Mayans

Anno Domini Millesimo Septingentesimo Septuagesimo octavo. die sexto de octobris. Ego don Raymundus Carrio presbiter et vicarius hujus Parrochia ciuitella, secundum ritum Sancta Matris Ecclesia baptizau filium Michaelis Mayans et Magdalena Ferrer conyugam hujus Parrochia. Natum die dicta et nomen impossui Mi-

LOCALITZACIÓ DE LES INSCRIPCIONS A LA COVA DES MÀRMOL

GRUP 1. LOCALITZACIÓ: GALERIA SINISTRA

Bar[me]s Liea[u]t[....] reg u[.....] 176[1]	IV MCMLXI SFB EN	James Burleig 1734 John Hamilton	VIPA[...] F.SANCHO 1852	Antoni Andreu 1779 MOLIKE
Karl Simon[...]	BOLDO	Fulluj[eod] 1740	Carlos M[...e[g-y]e[.....]	SM SX MAUM [....] 173[4]
Lum[...rdame 1832	L.H.M. 177[1] Joan Gu[....]al	[Le...GX Wil[...a[...] 180[...]	LL DUKE	Pera Qua drado 1730
J.Nati[g]	173[6-5] [.....] [B]ando aug[.....]	18[...] Robe[...] Will[...]	spiga[...] G Will[...]	Gudalm[...] 16[...] Jordit
H.Sanchez	J=Hereu[...] [.....]	Joseph Cameres 1772	S Wakeman	[...] ca [...lan 1683
Raphel 1786	WINCHILSEA	[L] RANEDAS	Dall[a]n Fullwgod	1[5-8]86
Raphael Barcelo 1736		RWAMO[...]	Miquel Comas	
[...]lasyd 1734				
XXX				

GRUPS 2 i 3. LOCALITZACIÓ: SALA DE LES MARMITES

Pere Pomar	Milciccens 1720	Josep Goñalons 1839	1786	Aloy
Martí pons FB	t[ara]mt[i] pere fodes x[.....] [.....]	S Hugh	Joan [Vila]	Sastre Goñalons 1838
Victor MAR[....] [Yollet]	Ano[...n	Cantallops	Matheu	17[42]
Ana	Miguel	Olives 1696	Fra Cavaller 1660	Gue[vara] 1640
Nugem	Janer Añ 1804	Caymaris	1773 Miguel	Joan[...] Fa[....]
Iacord[...e]	Joan Camps	Joan Piris Andreu 17[7]2 Anrich	Gredo 1838	NEGRETE 1782
Josep 1779	Jph Chuhe[r] y W [...]	W Pitts	Pons 1657	Per 148[A]
Esqu[...a]	Pons	Ja[... Cam	Fra pere Fa[rran]	Pere Pomar 1804
1[7]84 1787	[...on[h]lqala]	[SAURA]	Guevara	Joseph Sastra
Campomar [Tnas....]	Jph	Miguel Marques	[...]luriol	
1764 Antoni[....]d [....]Ouyfa[bu]	1684	Ba[...]	matheu ca[...]	Ramon Gelabert 1804
	LLorens Vi[da-net]		Pere Pomar 1804	
	Nicolau Saura			

GRUP 4. LOCALITZACIÓ: SALA PRINCIPAL

Juan Cepeda [208...] 1907	Diego Pret[...]	AP MP	Antoni Torras	S[...] PJ[.....]
JH 1955	S.Vives	Juan Am -amgual	Tomas Preto 1874	Jayme 1849 JE
Juan Florit	TW	Diego Gelabert 1834	Juan Gil Antonio Gil Miguel Gil 12-[0]8-1[9]05	Juan[a] Mercadal [Pate] pons tuta Juan Mercadal 1849
Pere Marg[.....] Pomar	Fran[...] [...]emjam	Mi[guel] 1811 [...] Flores	Fiol	J. Segui
Margalida Marques	RS 51	Joseph J.Rich Cj.Bates 1839 U.S.N.	Margalida	Pere Jeur[.....]
Pere Pomar 1800	Juan Am[...]	M Juan [M]an Amu[ras]	Miguel Janer	Joseph Furnaris [Se...]
N.Salas	En 18 de Oc[tu]bre 1847 Lorenzo Llorens	CJB 1839 BOSTON	Juana Salort	Juan Amangual
Joseph Ma[urami]	MMA 3-6-52	Miguel Sastre	Am[...] a[...]	C.A.L.Watzer
Juan [...]	Miguel Monju	SEMINARIO 1877	P Juan	Diego Cela
Martín Miguel Sastre Lluch	Manuel Salord	Miguel Moll	Fo[y]	Juan Anglada
Joseph Vivo 1817	Mateu	Joseph Sastra	Llurense de le torres	Pedro Net[.....]
Jose Comillas 1877	Dia 15 [...] 1893	Agusti 180[...]	J. Dorsey Read R.J.D.Price	Pareta Rafael Cavaller
Fran[...]	La compania de [las operas]	CA	AVELINO PONS	Juan Soliveran
	[A.....] 1415	[A-R]eta 1644	Gabriel Bagur	

GRUPOS 5 i 6. LOCALITZACIÓ: SALA DE LES GERRES

Set[...] we[...] ke	Camps 1779	Agusti 180[...]	miso[l.....]	1843 IIIIII
[...] e[.....] me[...] a[...] 1704	[A.....] 1415	CA	IS	MA Burmes [3-8]2 Reg
1471	Pera estela Forne[l]	[A-R]eta 1644	Gelabert 1844	Ba[yz]
Ant[t-i]q 1[799]	Miguel Mayans 1804	W Noel	[.....]ma 1844	Pau
Juan Ela[...] 190[0]	[G]aray 1710	XX Reta XX Jaume	Juan [.....]	M[.....]uel [.....]
Diegu y Sales de Maho [240]24 18[...] 4			An[a]	t[uw]a
			[P]ueta	toh[...] pau

Foto 8: Inscripció incompleta a on es llegeix fulluj[eod] i que data del 1740. Es troba a la galeria Sinistra de la cova des Màrmol. Transcripció: fulluj[eod]1740.

Photo 8: Incomplete inscription with the name fulluj[eod] and dated in 1740. It's located in the Galeria Sinistra of the Cova des Màrmol. Transcription: fulluj[eod]1740.

Foto 9: Inscripció d'en Miquel Mayans realitzada l'any 1804 a la sala de les Gerres de la cova des Màrmol. Transcripció: Miquel Mayans 1804.

Photo 9: Inscription of Miquel Mayans written in 1804 in the Sala de les Gerres in the Cova des Màrmol. Transcription: Miquel Mayans 1804.

Foto 10: Inscripció incompleta del segle XVI. Va esser escrita a la vorera esquerra del llac de la cova de s'Aigo. És la inscripció més antiga trobada en aquesta cavitat. Transcripció: 158[...] [..]sa[..]

Photo 10: Inscription of the 16th century. It was written in the left border of the lake in the Cova de s'Aigo. Transcription: 158[...] [..]sa[..].

chaelum. Fueron Patrini

Antonius Mayans et Magdalena Mayans hujus loci habitatores.

Miguel Mayans signa a la cova el 1804, de tal manera que segons el registre de bateig va néixer el 1778, així que quan va signar a la cova tenia 26 anys.

Pera Quadrado

A 6 Julio 1693 he baptizat yo Antoni Foner prebere Ab licencia un fill de Miguel Quadrado y de la nuller Juana Gornés foren Padrini Sebastián Roseda y Speranza Rosellona lo nom del niño Pera Magí Lluís.

Pedro Quadrado signa a la cova el 1730, de tal manera que segons el registre de bateig havia de tenir 37 anys d'edat

Lorenz Llorens

Yo el doctor José Juaneda Vicario a veinteynueve de octubre del año mil ochocientos veinte bautizo solemnemente un niño que nació el mismo día a la una de la madrugada hijo legítimo de Antonio Llorens, y de María Janet. Abuelos paternos Rafael Llorens y Antonia Hila. Maternos Lorenzo Janet y Antonia Serra. Se le puso por nombre Lorenzo. Fueron sus padrinos Jamet y Antonia Vila naturales todos y vecinos de esta ciudad de Ciudadela obispado de Menorca. De que doy fe yo: José Juaneda vicario.

Lorenz Llorens signa a la cova el 1847 pel qual es dedueix segons l'arxiu de batejos de la parròquia de Ciutadella que tenia 27 anys quan va entrar a la cova i va signar.

Diego Gelabert

Anno Domini Millesimo Septingentesimo Nonagesimo Die Decima nona Septembris Ego Don Raphael Pons Prebere loc hujus Parrochie Ciuidella secundum ritum Sancta Matris Ecclesia. Baptizau filium Raymundi Gelabert et Marie Gracie conyugum hujus Parrochianarum die dicta. Es nomen imposui Didacom. Fueruntque Padrini Joseph Serra et Magdalena Comellas, hujus loci habitatores.

Diego Gelabert va signar a la cova en 1834. Neix el 1790 i es casa amb Antònia Feliu Canet en 1808. Quan signa a la cova ja és casat i té 44 anys d'edat.

Pedro Pomar

Anno domini Millessimo Septingentesimo Octuagesimo Tercio. Die Decimo Sesto Novembris. Ego Doctor Raymundi Carrio Prebere et vicari hujus Parrochiae Cividella; secundum ritum Sancta Matris Ecclesia baptizau filium Joannis Pomar et María Mascaró conyugem hujus Parrochiae. Natum die Decima Quinta die dicta et nomen imposui Petrum. fueruntque Patrini; Petrus Pomar et Valentina Villalonga; hujus loci habitatores.

Pedro Pomar (Mascaró) neix el 1783. La inscripció de la cova està feta el 1804, de tal manera que tindria 21 anys. Però als arxius existeix un altre Pedro Pomar que també podria haver estat el que signés. La conservació de l'original és bastant dolenta així que presentam directament la transcripció:

Als Trenta Janer de Mil Set Cents Sisanat he baptizat jo [Barthomeu]Taltavull prebere y vicari un fill de Bartholomeu Pomar[]y de la sua]muller Margalida

Foto 11: Inscripció d'en Lord Georges Forbes del 1717, que es localitza a una pedra de l'illot Serra-Rafols de la cova de s'Aigo. El tractament de Lord indica que és una persona d'elevada posició dintre de la societat anglesa. Transcripció: Lord Georges Forbes 1717.

Photo 11: Inscription of Lord Georges Forbes of 1717, located in a stone in the Serra-rafols small island in the Cova de s'Aigo. The Lord treatment means that this man is part of the english high society. Transcription: Lord Georges Forbes 1717.

Juaneda [foren padrins] Francesch [Juaneda] y Margalida Gornes. El nom del [niño] Pere [] Magi nat als [] vint y [cinc] [] [] [] sinch de la tarda.

Segons aquest document, seria Pedro Pomar Juaneda nat el 1760 i tindria 44 anys en el moment de la signatura. En aquest cas ens quedam amb les dues possibilitats coherents, ja que no existeixen més arxius que descartin a un o altre. Ambdues edats són possibles per a entrar i explorar la cova.

Pere Canet

Als Vint Octubre de MilSet cents Cinquanta y dos he baptizat Jo lo reverent Antoni Piza prebere y vicari un fill de Rafel Canet y de la sua muller Maria Anna Pomar: foren Padrins Christofol Canet y Elisabet Barcelo: El nom del niño Pere Christofol Joseph Magí, nat dit die circa las 7 del matí.

Pere Canet entra a la cova en 1784 i segons el document que diu que neix el 1750, es dedueix que a la cova va signar amb 34 anys.

Miguel Marques

Als dos Decembre de Mil SetCents Cinquanta set he baptizat jo abaix firmat [ab lí lencia] un fill de Miguel Marquez y de la sua muller Juana Gornés. foren padrins el Magnific Donzell Llorens Esquella y la señora Doña Elisabeth Carreras. El nom del niño Miguel Juan Magí nat als dits circa las dos del matí. Juan Gornés prebere.

Miguel Marquès signa el 1786 i per tant té una edat de 36 anys.

Miguel Janer

Anno Domini Millessimo Septingentesimo Sexagesimo quinto Die vigessima [quinta] February ego don Gabriel Amangual presbiter et vicari hujus Parrochialy ecclesia Civitella secundum ritum Sancta Matry Ecclesia baptizau filium legitimum Michaely Janer et Sprança Gornés conyugum hujus Parrochia natum [] die

Foto 12: Inscripció que es localitza prop de l'anterior i pertany al mateix personatge, encara que en aquest cas s'afegeix la paraula "governour", que fa referència al càrrec de governador. No va ésser cap governador de Menorca. Transcripció: Lord Forbes governour 1717.

Photo 12: Inscription located near of the inscription above, it owns to the same person although in this case it has the word "governour", that refers to the governour post, although he wasn't menorca's governour. Transcription: Lord Forbes governour 1717.

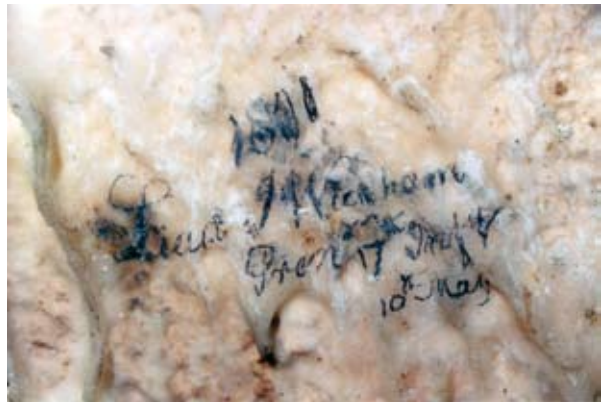

Foto 13: Inscripció del tinent J.Wickham del regiment número 11 de granaders, datada el 17 de juliol i el 10 de maig de 1801, del què es dedueix que visità al menys dues vegades la cova de s'Aigo. Aquesta inscripció es troba a la paret sud del llac Miquel Angel Moll. Transcripció: 1801 Lieut J Wickham Gren XI 17th July 10th May.

Photo 13: Inscription of Lieutenant J. Wickham, from the 11th regiment of grenadiers, dated in the 17th of July and the 10th of May in 1801, that means that he visited the cave at least two times this year. This inscription is located in the south border of the Miquel Angel Moll lake. Transcription: 1801 Lieut J Wickham Gren XI 17th July 10th May.

vigessima quinta dictorum et nomen imposui Michaeleno: fueruntque Patrinis Janer et María Monju hujus loci habitatores.

Miguel Janer neix el 1765 i a la cova signa el 1804 amb una edat de 39 anys. Es casa amb María Anna Moll Supenya el 1796.

Josep Vivó

Anno Millessimo Septingentesimo Nonagesimo Sexto. Die Quarta Desembris Ego Don Michali meía presbiter et vicari hujus Parroquia Civitelle secundum ritum Sancta Matris Ecclesia baptizau filium Gabrielis Vivó et Apolonia Caymaris hujus Parroquiae natum die dicta et nomen imposui Josephum; fueruntque patrini

Foto 14: Inscripció d'en Bartomeu Vidal i Vidal de 1815, que es localitza prop de la vorera sud del llac Miquel Àngel Moll a la cova de s'Aigo. Transcripció: Bartomeu Vi[da]l y Vidal 1815.

Photo 14: Inscription from Bartomeu Vidal of 1815, located near of the south border of the lake Miguel Àngel Moll in the Cova de s'Aigo. Transcription: Bartomeu Vi[da]l y Vidal 1815.

Foto 15: Inscripció de 1864 d'en Miquel Dalmau, localitzada al començament del llac Miquel Àngel Moll, a la cova de s'Aigo. Transcripció: Miquel Delmau, 1864.

Photo 15: Inscription of 1864 of Miquel Dalmau, located near of the Miguel Àngel Moll lake in the Cova de s'Aigo. Transcription: Miquel Delmau, 1864.

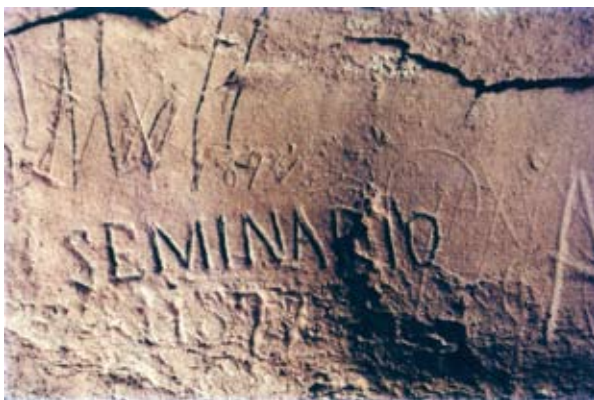

Foto 16: Inscripció de 1877 a on es llegeix la paraula "seminario" localitzada al final de la sala Principal, prop del llac de la cova de s'Aigo. Podria ser una signatura que pertanyés a un grup de visitants relacionats amb el seminari de Ciutadella. Transcripció: SEMINARIO 1877.

Photo 16: Inscription of 1877 with the word "seminario" located in the end of the sala principal, near of the lake in the Cova de s'Aigo. It could be a signature of a group of visitors related with Ciutadella's seminary. Transcription: SEMINARIO 1877.

Sebastianus Caymaris et Maria Miret hujus loci habitatores

Josep Vivó neix el 1796, i la inscripció de la cova és de 1817. De tal manera que tenia una edat de 21 anys quan fa la inscripció. En aquest cas hem pogut esbrinar amb qui es casa. Ho fa amb María Cortès Florit el 1824. Aquest matrimoni es revela en els arxius com un no consentit pels pares, cosa per la qual la parella ha d'acudir al tribunal de l'església per a poder-se casar, que era el seu desig. El tribunal resol a favor d'ells argumentant que ja són majors d'edat i per tant no necessiten el consentiment dels pares per a casar-se. Les noces es converteixen així en un acte de casament al que no acudeix cap familiar.

Antoni Andreu

A la cova signa Antoni Andreu en 1779 i en la recerca en els arxius ens dona com a resultat tres possibles coincidències. Com no sabem el segon cognom que ens permetria afinar un poc més hem de jugar amb les tres possibilitats. Existeix un Antoni Andreu que es casa amb Catherina Camps, va tenir un fill de nom també Antoni Andreu. Existeix també un Jaume Andreu que es casa amb Francisca Feliu. En aquest cas el primer fill també es diu Antoni Andreu. La mort se'n duu a aquest primogènit del segon matrimoni en tot just el seu primer any de vida. Al segon fill que tenen li tornen a posar de nom Antoni Andreu.

Antoni Andreu Camps (1734)

Als sis de Juny de Mil set cents trenta y quatre he baptizat jo Don Miguel Morera prebere et vicari un fill de Antoni Andreu y de Catherina Camps conyuges. foren Padrins francesch Camps y Antonia Gelabert, El nom del niño Antoni de Padua Joseph Andreu dit dia circa las dotze del matí.

En aquest primer cas quan signés a la cova havia de tenir 45 anys.

Antoni Andreu Feliu (1744)

Als devuit Setembre de Mil Set Cents quaranta quatre he baptizat jo el reverent don Barthomeu Taltavull prebere y vicari in fill de Jaime Andreu y de la sua muller Francina Feliu. foren Padrins Esteva Feliu y Elisabeth Vila. El nom del niño Antoni Jaume Thomas. Nat als dits circa las sis del matí.

Antoni Andreu Feliu (1745)

Al tercer Setembre de Mil Set Cents quaranta cinc he baptizat jo el reverente Barthomeu Taltavull prebere et vicari un fill de Jaume Andreu y de la sua muller Francisca Feliu. foren Padrins Jaume Riera y Juana Gelabert. el nom del niño Antoni Jaume Matgí. nat als setse e dits circa las vuit de la nit.

El primer és el que sembla que va morir gairebé en un any. Segons açò, Antoni Andreu que signa el 1779 a la cova, havia de tenir en aquest cas una edat de 34 anys. Sembla ser que es casa amb Juana Gener

Miguel Flores

Anno Domini Millessimo Septingentésimo Nongésimo sexto Die Decisivo quinto January. Ego Doctor Raymundus Carrio Economyhujus Parrochia. Secun-

LOCALITZACIÓ DE LES INSCRIPCIONS A LA COVA DE S'AIGO

GRUP 1. LOCALITZACIÓ: ILLOT SERRA – RÀFOLS

George
Lord Forbes
1717
Gouverneur

S L
1717

GRUP 2. LOCALITZACIÓ: ZONA DE ROQUES NEGRES PROP DE LA VORERA DEL LLAC M.A. MOLL

Diego Casasnovas 1869 Antoni Ba[rt]holoME Sintes 1714	Vidal 1742 Dán[?][?] a[-]no Cor[-] WL Mi[-]jet F.Ba[--]a Ca[mp]s J.S.M. 1942 PICAON BO	[--]AN[B]AIS [-] 14 febre 1710 JMP 187[-] S.M. -15- 9NOS Rera Tir[?] 1722 MARTI LUIS Antoni R Florit Arguinbou J. Florit	AVI[S]P[PONS] La[---]a 17[-]6 19-X- 40 GPP 19-X[--]6 CBC ET EUM CONDE CIFUENTES 23-III- 40 CONPAÑIA 4 PINS 1737 E Frye	FILOMENA TORRENT Faner joan feo 1773 Morgan Ano[-] Munro geand [-]jenle ECHEVARRÍA E[--]d[-]ma Micaelo yP CAp[-]
--	--	--	---	---

GRUP 3. LOCALITZACIÓ: ZONA COMENÇAMENT DEL LLAC M. A. MOLL, PARET SUD

R Fonts 1864 AVISPONS Bartomeu Vi[da]l y Vidal 1815	L'ANTONI FORNARIS 187[-] miguel poguet	any 1602 Miguel Delmau 1864 S(ir) Mc Doualt	79 Reg JAum[-] 1825 Juan Llufriu 1801	Lieut J Wickham Gren XI 17th July 10th May
---	--	---	--	--

GRUP 4. LOCALITZACIÓ: ZONA PRIMERA COLUMNA SALA LLAC M.A. MOLL

TORI Jenar[-]	Sau[-]	S.L.F no[--] day[?]erga
------------------	--------	----------------------------

GRUP 5. LOCALITZACIÓ: PARET SUD DEL CORREDOR MONTORIOL-POUS

PAR [-]M M[-]	Steup[-]an Sol[t/k][--]d]as [K/R]O[-]p[--] na[----]ni 17[--]
---------------------	--

dum ritum Sancta Matris Ecclesia baptizauit filium Horaci Flores et Maria Liiteras conyugam hujus Parrochiae. Natum die dicta et nomen imposui Michaellem. Fueruntque Patrini Joannes Benejam et Joanna Flores hujus loci habitatores.

Miguel Flores Llitas neix el 1796 i quan signa a la cova té 15 anys. En 1831 es casa amb Martina Parpal Cardona. En els arxius es descriu el moment de con-

treure matrimoni en el qual ell no està present i en el seu lloc hi és en Ramón Moll Gelabert. El més segur és que fos mariner o militar, pel fet de no poder esser-hi el dia acordat per a les noces.

Ramon Gelabert

També en aquest cas existeixen dues possibilitats:
Anno Domini Millessimo Septingentesimo octuage-

simo cuarto die nona Marzi Ego Don Raymundy Carrio Prebere et vicari: hujus Parrochia Civitella; secundum ritum Sancta Matris Ecclesia baptizau filium Joseph Gelabert et Maria Anna Caymaris conyugem hujus Parrochia; natum die dicta. et nomen imposui Raymundum Antonium Raphaelum. Fueruntque Patrini Raphael Gelabert et Antoninaetiam Gelabert; hujus loci habitatores

Ramon Gelabert Caymaris que neix en 1784 i llavors en signar a la cova tenia 20 anys.

Anno Domini Millesimo Septingentesimo Octuagesimo Quinto die Decimo Desembris. Ego Don Raphael Pons prebere et vicari. hujus Parrochia Civitella secundum ritum Sancta Matris Ecclesia Baptizau filium Raymundi Gelabert et Maria Gracie Serra, conjugum hujus Parroquia Nahum hesi; Et nomen imposui Raymundum. Fueruntque Patrini Jacobus Serra et Doriana Quintana, hujus loci habitatores.

Aquesta és l'altra possibilitat, segons la qual el naixement es produeix un any més tard que l'anterior, així que tindria 19 anys d'edat quan signés.

Investigació i documentació arxivística de les inscripcions de la cova de s'Aigo

Tal com succeeix a la cova des Màrmol, proporcionalment al nombre d'inscripcions que apareixen, només un mínim nombre d'elles ha pogut ser objecte d'estudi i finalment només una s'ha pogut trobar en els arxius. Moltes d'elles són il·legibles o les falta una data o bé un cognom. A més, igual que succeeix a la cova des Màrmol, són moltes les inscripcions d'estrangers i de militars. Fins i tot apareixen noms de frares (fra Andreu Busquets per exemple) així com d'unitats de l'exèrcit. D'aquesta forma, l'única inscripció en la qual s'ha pogut arribar a saber una mica de l'autor a través dels arxius, és la de Miguel Poguét.

A 29 de Setembre any dit [1584] baptizat lo noble mosén [] []prebere un fill del señor miguel poguet mariner, y de la muller Valentina Ague nom Miguel Rafael. Compare lo señor Rafael Vell, comare Catherina mar[]adale muller de bartomeu mercadal

La inscripció de Miguel Poguét és una de les més antigues que es troben a la cova de s'Aigo ja que signa amb la data de 1602. Segons els documents neix l'any 1584 així que a la cova havia de tenir 18 anys.

L'altra inscripció de la qual hem pogut aportar algunes dades és la inscripció del "Lieutenant J. Wickham", gràcies a la informació aportada per Bruce Laurie, estu-

diós de les dominacions angleses a Menorca. Malgrat la dificultat per a saber qui era, podem afirmar que el cognom Wickham era bastant conegut entre la gent d'alt estatus i per això no és sorprenent que entràs a la carrera militar, potser per tradició familiar. Pel que fa a les lletres GREN, que apareixen en la inscripció, el Sr. Laurie, apunta a una possible abreviatura de la paraula "grenadier", "granader", que faria referència al regiment de granaders al que pertanyia el tinent. Conèixer el regiment de granaders on servia requereix un estudi més detallat, per haver de consultar els arxius de l'exèrcit anglès, custodiats a l'edifici de Chelsea Barracks a Londres. Com es dedueix de la data de 1801 que apareix a la inscripció, el regiment del Lt. Wickham era un dels destinats a la guarnició de Menorca en aquesta època, potser per poc temps com era freqüent durant els règims dels governadors Stuart i Fox, abans de ser dirigits a una altra plaça més permanentment, cosa que significava una població flotant de fins a 10.000 homes a Menorca en aquest període.

Agraïments

Aquest treball forma part de l'estudi encomanat per l'Ajuntament de Ciutadella de Menorca de les coves de cala Blanca. La informació que hem pogut replegar sobre el tinent Wickham, es deu a la col·laboració del Sr. Bruce Laurie i de la periodista Laura Bañón, que ens va posar en contacte amb ell.

Bibliografia

- ARNAU, P.; LAINEZ, N.; ZUBILLAGA, M. i GÓMEZ, D. (2008): Les coves de cala Blanca (Ciutadella de Menorca). *Endins*, 32:
- BARCELÓ, M. A.; BOVER, P.; GINARD, A.; VADELL, M.; CRESPI, D. i VICENS, D. (2003): Les cavitats de la serra de na Burguesa. Zona 5: coma des Mal Pas (Calvià i Palma, Mallorca). *Endins*, 25: 87 - 106.
- GARAU, C. (2005): *Les Coves d'Artà. Capdepera (Mallorca)*. Edicions Documenta Balear. 106 pàgs. Palma de Mallorca.
- GINÉS, J. i GINÉS, À. (2006): La cova Nova de Son Lluís (Porreres, Mallorca). Notes sobre aspectes històrics i geoespeleològics. *Endins*, 29 : 5 - 24.
- PASQUAL i NICOLAU (2006) : Anàlisi dels grafitos de sa cova des Pirata i de sa cova des Pont (Manacor). *Endins*, 29 : 65 - 74.
- VICENS, D.; CRESPI, D.; BOVER, P.; GINARD, A.; VADELL, M. i BARCELÓ, M. (2003): Les cavitats de la serra de na Burguesa. Zona 7: les coves del Pilar i les mines de Guix (Palma, Mallorca). *Endins*, 27: 47 - 74.